

Pagina 8
Dominee van
de dagsluiting

Pagina 4
Jokken in de
biechtstoel

Pagina 3
Kosters en
kosteressen

Dit decembernummer van Zeeuws Weerzien gaat over geloof. En ongeloof, natuurlijk. Want zonder wit geen zwart, zonder ongeloof geen geloof. De engeltjes hangen in de kerstboom, de drie koningen moeten van stal gehaald. We wensen u een ongelooflijke mooie feestmaand.

Kerstmis in een Walchers gezin omstreeks 1950. De kaarsjes in de met engelenhaar versierde kerstboom zijn aangestoken. Op tafel flakkert temidden van de lege koffiekopjes van het zondagse servies een kaars in een zilveren kandelaar. Vader, hoofd van het gezin, leest voor uit de imposante Statenbijbel, terwijl de gezinsleden aandachtig luisteren. | Fotograaf onbekend, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 57068

Drie vlekjes op de hiel

door: Jan van Damme

Het was het verhaal van de zondvloed dat het 'm deed. De illustraties waren bijna te mooi om waar te zijn. Noach die werkelijk een hele dierentuin in zijn ark uitnodigde. En meer dan dat. Want ik had nog nooit mieren, mollen en mussen in Blijdorp gezien. En toch mochten die ook mee.

Het vervolg op het verhaal over de wereldwijde watersnood bezorgde me half doorwaakte, met knetterende dromen gevulde nachten. Mijn meester in Groede kon nogal beeldend vertellen. Of ik had een fantasie die ruim bemeten was. In elk geval, de met duistere stem gedane voorspelling dat de wereld een volgende keer niet door water maar door vuur zou vergaan, bezorgde me kippenvel.

Angsten

Als ik door het raam van mijn klas naar buiten keek, zag ik aan het eind van de Schuitvlotstraat, bijna op de Markt, al de eerste rookpluimen opstijgen. Loeiende

vlammenzuilen zouden er zo door de straat blazen, onze adem zou worden afgesneden, we zouden geschoeperd worden net als het varken dat ik door een kier van de deur in de slagerswinkel had zien hangen.

Thuisgekomen vertelde ik over mijn bange voorgevoelens. Mijn moeder probeerde mijn inktzwarte rook gehulde angsten weg te nemen. Ze vertelde dat het heel lang had geduurd voor er een zondvloed was. En dat het nog veel langer zou duren voor de aarde in een zinderende vuurbal zou veranderen.

Kerststal

Toen ik even later een brandend kaarsje in de kerststal zette om Jezus in zijn eerste uren wat warmte en licht te gunnen, vatte het op het dak van de stal verspreide engelenhaar bijna vlam. Het brandde niet, het smolt en stonk ongenaakbaar. Niet slim, kreeg ik te horen. Niet

dat de wereld meteen in brand zou vliegen, maar de kerststal, dat zou met zo'n kaars in de kribbe best kunnen.

Disney:
Broer konijn,

Mijn ziel

Ik had op de Antoniusschool in Groede een wat weifelend begin van mijn gelovige leven. Dezelfde meester van de vuurzee vertelde in nauwe samenspraak met de pastoor van de naast-

gelegen kerk dat alle mensen een ziel hadden. Alle mensen, ook ik. En dat je op die ziel vlekjes kreeg als je foute, stoute dingen deed. Ook dat verhaal maakte diepe indruk. Alleen was het begrip ziel voor mij kennelijk nog zo moeilijk, dat ik er 'hiel' van maakte. Dat klopte immers ook, we hadden allemaal een hiel, twee nog wel.

Stout konijn

Weer thuis keek ik in de nieuwste Donald Duck. Daarin stond altijd een verhaal van Broer Konijn. Ik mocht hem wel. Deze keer zag ik echter dat hij drie stippen had op de onderkant van zijn voet. Of poot. Ik riep het nogal hard door de kamer: Broer Konijn is stout geweest, hij heeft vlekjes op zijn hiel!

Geloof het of niet, ik vertel het nu tegen u, maar ik hoor nog altijd de smadelijke lach van het gezin om me heen. Vlekjes op zijn hiel! Broer Konijn heeft sindsdien voor mij afgedaan.

Nummer elf

Een nieuwe Zeeuws Weerzien. De gratis herinneringskrant waar u elk kwartaal naar uitkijkt. Nummer 11 alweer. Neem een extra exemplaar mee voor een oudere bij u in de buurt! Juist nu de coronamaatregelen weer worden aangescherpt, zorgt de krant voor wat extra warmte en aandacht. Voor de actuele lijst van afhaalpunten zie onze website www.zeeuwsweerzien.nl

We horen uw verhalen graag!

Lentenummer over muziek

Het lentenummer van Zeeuws Weerzien, dat in maart verschijnt, gaat over muziek. Wie was er lid van een koor, speelde in een harmonie of een bandje? Wie had er thuis een grammofoon of zong tijdens de afwas? Hoe ging de muziekles er aan toe en welke instrumenten bespeelden we? Mondharmonica, accordeon, piano, viool of gitaar? Zeeuws Weerzien nummer 12 moet als muziek in onze oren klinken.

Reacties kunt u sturen naar redactie@zeeuwsweerzien.nl

Aam'n, zee
de koster en ie
dee z'n broek
vol moster

- Zeeuws gezegde -

Colofon

Zeeuws Weerzien is een gratis krant vol verhalen over het Zeeland van de vorige eeuw. Om zelf te lezen, of als aansporing om samen met anderen herinneringen op te halen. De krant verschijnt 4x per jaar in een oplage van 50.000 exemplaren en wordt verspreid in heel Zeeland: in de vestigingen van Bibliotheek Zeeland, zorg- en welzijnsinstellingen, gemeentehuizen, musea, boekhandels en bij diverse lokale ondernemers. Een actueel overzicht van distributiepunten evenals een digitale versie van de krant, treft u aan op onze website Zeeuwsweerzien.nl. De krant komt tot stand dankzij de inzet van een groot aantal vrijwilligers en i.s.m. Stichting Feest van Herkenning, die bijeenkomsten organiseert waarbij het delen van herinneringen centraal staat.

Van alle eerder verschenen edities kunt u, zo lang de voorraad strekt, een gratis exemplaar afhalen tijdens openingsuren bij ZB| Plan-bureau en Bibliotheek van Zeeland, Kousteense-dijk 7, 4331 JE Middelburg.

Uitgever

Stichting Zeeuws Weerzien
Voorzitter Frans van de Velde
Postbus 33, 4350 AA Veere
www.zeeuwsweerzien.nl
secretariaat@zeeuwsweerzien.nl

Redactie

Peter de Jonge (hoofdredacteur),
Margreeth Ernens (website,
eindredactie), Allie Barth,
Peter Blom (Zeeuws Archief),
Jan van Damme, Johan Francke
(ZB Bibliotheek van Zeeland),
Mieke van der Jagt, Albert Kort,
Ans van Nieuwenhuijze, Ali Pankow,
Willem Staat, Peter Verdurmen.

Vormgeving

Leo Minnaard
Ramon de Nennie, decreet

Illustratie voorpagina

Maryanne van Winden

Druk en advertentieverkoop

Meulenberg Media, Patrick Joossens
drukkerij@meulenberg.nl

Projectcoördinatie

Hanneke de Vroe
redactie@zeeuwsweerzien.nl

Bij het samenstellen van deze krant is met zorg getracht alle rechthebbenden m.b.t. beeld- en archiefmateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat (foto)rechten zijn geschonden, dan kunnen zij zich wenden tot de redactie via redactie@zeeuwsweerzien.nl

Deze editie is mede mogelijk gemaakt door:

VERDWENEN BEROEPEN... 'DE KOSTER'

Functie met toewijding

Weinigen zullen nu nog bekend

zijn met het werk van de koster.

Dat woord is afgeleid van het

Latijnse *custos* hetgeen

deurwachter of bewaker betekent.

door: Johan Francke

Een koster is een (on)bezoldigde persoon belast met de dagelijkse zorg voor het kerkgebouw en het klaarzetten van de verschillende voorwerpen voor de liturgische eredienst. De functie is ontstaan in de middeleeuwen toen de lokale priesters (iedereen was toen nog katholiek) jonge jongens leerden lezen en schrijven. In ruil daarvoor hielpen ze bij de kerkdienst. Ze openden en sloten de kerkeuren, poetsten het zilverwerk, luidden de klokken, staken de kaarsen aan en dienden bij de mis. Kaarsen werden vervangen door elektrisch licht, maar onderhoud en bediening van het kerkinterieur bleven.

De Kostersbond telt anno 2021 nog 180 leden. Onder hen bevinden zich nog slechts twee beroepskosten uit Zeeland. Dat waren er enkele decennia geleden nog tientallen. Dalende inkomsten als gevolg van het afnemend aantal kerkgangers, dwong de meeste kerken ertoe het werk van de koster in de

jaren tachtig weg te bezuinigen tot vrijwilligerswerk. Wie als 'bedreigde' koster zijn toevlucht zocht tot lidmaatschap van de Kostersbond kon vaak rekenen op ontslag. Veel kosteren hadden er in de tweede helft van de twintigste eeuw al een baantje bij als schoonmaker, timmerman of, wat veel gebeurde, als begrafenisondernemer.

Uitvaartonderneming

Koster Van Voorenberghe van de parochies IJzendijke, Biervliet en Hoofdplaat had net als zijn collega Schout uit Aardenburg een dergelijke uitvaartonderneming. Dat leidde in de jaren negentig tot een heuse rel toen beiden uitvaartondernemer Haerens uit Oostburg beschuldigde van naamsmisbruik. 'Brillenkoster' Van Voorenberghe genoot veel naam bekendheid vanwege zijn liefdadigheidswerk voor Afrika en Haerens deed voorkomen alsof zij samenwerkten.

In Zoutelande was, vóór de gemeentelijke herindeling, het

ambt van koster (en begrafenisondernemer) voorbehouden aan de voorman van de gemeentewerklieden, mits deze tot de Nederlandse Hervormde Kerk behoorde, zoals bij koster Gerrit Verhage het geval was. Een andere wijze om te bezuinigen was het betalen van stukloon. De Nederlandse Hervormde Sint Baafskerk in Aardenburg keerde begin jaren zestig bijvoorbeeld aan de koster jaarlijks een vast bedrag uit voor het om acht uur 's avonds honderdmaal luiden van de klok (deze papklok hangt sinds 1647 in een speciaal torentje van de kerk). Een andere – voor de kerk goedkope – wijze om het loon van de koster uit te betalen was op basis van de aanwezigheid van kerkgangers.

Veel kosteren verrichtten hun functie met toewijding, soms een leven lang. De Zierikzeese koster J.C. Krijger ging op 19 november 1987 met pensioen. Hij was niet minder dan veertig jaar werkzaam geweest in de Gasthuiskerk.

Burgemeester Asselbergs speldde Krijger dan ook de zilveren eremedaille verbonden aan de Orde van Oranje Nassau op.

Kosteressen

Zeeland kende ook kosteressen. Janna Minderhoud-Traas was jarenlang kosteres in de Gereformeerde kerk van Baarland. Kaatje de Jong was in de jaren zeventig kosteres in Brouwershaven en Nieuwerkerk kende in de jaren zestig mevrouw J. Reinhoudt.

Hoewel de meeste kosteren ook de erediensten van hun kerk bijwoonden is dat niet altijd een vereiste. In de Apostolische kerk in Nieuwerkerk nam Huib Kesteloo, hoewel hij zelf in het geheel geen lid van de kerk was, de taken van de weggevalen koster Nijkerk op zich. Tientallen jaren onderhield hij er eind 20ste eeuw de kachels, toiletten, lampen en kleden.

Als de voortekenen ons niet bedriegen, zullen in Zeeland binnen afzienbare tijd alleen nog vrijwilligers actief zijn als koster.

Een kosteress poetst de omslag van de Statenbijbel in de kerk van Baarland | foto: Jacqueline Midavaine, 1958, ZB| Beeldbank Zeeland, recordnr. 121933

Het nut van Haarlemmer olie in Stavenisse

door: Allie Barth

Een scheutje Haarlemmerolie was vroeger, zo voor de Tweede Wereldoorlog, een probaat middel tegen vrijwel alle kwalen, maar in het bijzonder tegen constipatie. Je kon het ook op andere manieren gebruiken, zoals de bakker van Stavenisse in de jaren dertig van de vorige eeuw deed.

Hij was een vrolijke man, die lekker brood in zijn winkel had en ook vooral op zaterdag bolussen verkocht, die bij de bevolking van het dorp gretig aftrek vonden.

Nu hield de bakker wel van een grapje. We weten niet waarom hij op een nacht van vrijdag op zaterdag zijn versgebakken bolussen aan de onderkant met Haarlemmer olie insmeerde.

Koffie met een bolus

Wel raakte in het dorp bekend wat de gevolgen waren. Na afloop van de kerkdiensten die op een mooie zondagochtend in de Hervormde Kerk en in de gemeente van ouderling Potappel waren gehouden, schonk moeder de vrouw thuis de koffie met een bolus.

Natuurlijk kwam de preek van de dominee uitgebreid ter sprake. Zo ging dat in die dagen en voor men het wist waren de bolussen op. Men kon aan de voorbereiding van de tweede dienst beginnen. Die was doorgaans om 14.30 uur, omdat rekening moest worden gehouden met melken van de koeien.

Lege kerkbanken

Maar in die middagdienst liep alles een beetje anders dan gebruikelijk. Kerkdiensten duurden toen lang: anderhalf tot twee

Leendert Potappel
| Bron: Reformatorisch Dagblad

uur. Als 't nodig was, verlieten de kerkgangers even hun zitplaats om naar achteren te gaan. Maar dat gebeurde deze middag wel heel erg vaak. De mensen die van de bolussen hadden genoten, schuifelden zo snel mogelijk naar het toilet en keerden niet terug in de kerk, maar haastten zich huiswaarts.

De kerkbanken raakten gedurende de dienst leger en leger. Natuurlijk raakte dat bekend in het dorp. De meeste inwoners, zeker als ze geen bolus hadden gegeten, konden er hartelijk om lachen.

Waar gebeurd

En je kunt het geloven of niet, maar dit is een waar gebeurd verhaal. Ik tekende het op uit de mond van de vroegere kolenboer Moerland van Stavenisse, die deze gebeurtenis als jongeman had meegemaakt.

Dominees en politici in mijn bed

Ik ben nét niet in de kerk geboren, maar er pal tegenover, in de smalle winkel-Noordstraat in Terneuzen, het scheelt dus een paar meter. [door: Margreeth Ernens-Abrahamse](#)

1965: Margreeth op het kerkpleintje. | Bron: privécollectie.

Interieur van de gereformeerde Noordstraatkerk in Terneuzen. Op de ramen zijn de ovale inzetstukken met de zonen van Jacob te onderscheiden. De dwarsbanken linksvoor waren voor de ouderlingen, de diakenen zaten in het vak rechts. De kerk werd eind jaren zeventig aan de eredienst onttrokken en in 1985 verkocht. | Foto: Collectie A. de Blaaij.

W e woonden boven de bloemen-zaak van mijn ouders en al jong ging ik mee naar deze gereformeerde kerk, geen 'zware' kerk, maar een synodale. Ons gezin zat altijd op bank nummer zeven, maar mijn vader zat als kerkenraadslid voorin. Mijn zus, broers en ik zijn in die kerk gedoopt, en mijn zus is er ook getrouwd.

Na het zondagse ontbijt met beschuit met basterdsuiker kreeg elk kind muntjes voor de verschillende collectes en natuurlijk een King-pepermuntje, te nuttigen als de preek begon.

De kerk, waarin tegenwoordig een restaurant

is gevestigd, was aan de buitenkant rijkelijk van bakstenen versieringen voorzien, maar sober van inrichting. De enige franje bestond uit gebrandschilderde ovalen ruitjes in het midden van de hoge kerkranken. Daarop stonden de twaalf zonen van Jacob afgebeeld en die ken ik dus op mijn duimpje: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Naftali, Gad, Aser, Issaschar, Zebulon, Jozef en Benjamin. Dochter Dina ontbrak echter tot mijn ergernis.

Psalmversje leren

In de kerk zaten ook heel wat klasgenootjes natuurlijk. Op maandagochtend moesten we op school een psalmversje opzeggen en soms wist ik niet meer welk versje was

opgegeven. Dan gebaarde ik tijdens de dienst naar een klasgenoot 'Welk versje?' Zodra hij of zij het nummer had uitgebeeld, sloeg ik aan het leren, want dat moest er op maandagmorgen vlekkeloos uitkomen, je kon niet thuiskomen met minder dan een tien.

Onze dominees droegen over het algemeen een zwarte toga met een bef. Tegenwoordig hebben veel predikanten daar een stola overheen, in de kleuren van het kerkelijk jaar. Ik kan niet zeggen dat het sombere, strenge kerkdiensten waren, hoewel het wel vormelijker was dan tegenwoordig. Vooral het zingen en het orgelspel vond ik altijd mooi. Op zaterdag werden we geregeld ingezet om de borden met de te zingen liederen klaar te maken. Ik keek dan stevast even in de grote, opengeslagen Bijbel, en moest altijd lachen om het woord *Propheet*.

Gasten

Soms kwamen er gastpredikanten naar onze kerk. Aangezien Terneuzen in die tijd niet zo makkelijk te bereiken was, kwamen ze al op zaterdagavond, want stel je voor dat de boot werd gemist.

Als kerkenraadsvoorzitter haalde mijn vader zo'n gastpredikant van de boot. De dominees overnachtten over het algemeen dan ook bij ons thuis, in het bed van mijn zus en mij. De gastpredikanten werden afgewisseld door politici, want mijn vader was ook voorzitter van de lokale AR-partij en voor politici ging hetzelfde op, alleen kwamen die meestal op vrijdag en konden ze na de vergadering niet meer met de boot over. Ik kan dus met recht zeggen dat ik heel wat dominees en politici in mijn bed heb gehad.

Tarara boemdiejee

Tarara boemdiejee de dikke dominee, die had zijn gat verbrand, al aan de kachelrand, toen moest ie naar de plee, hij nam zijn pijpie mee, hij liet een harde druk, toen viel zijn pijpie stuk.

Kinderliedje, eind 19e eeuw

Zeeuwse Almanak

BIJNA...
De ouderling uit Oostkapelle, die was afgevaardigd om de uit Zuid-Holland komende dominees in Middelburg van de trein te halen, kon je om een boodschap sturen. „Dominee?” sprak hij simpeltweg tot een hem tot dusver toch volkomen onbekende man. „Was de dominee, „Stapt U maar in”, antwoordde de ouderling en even later waren ze op weg. „Nog een hele reis, naar Zeeland”, converseerde de dominee, heijnen de ouderling bevestigde. „Flinkte stad, Middelburg”, vervolgde de predikant. „Och ja, voor Zeeland”, reedde de ouderling een beetje af, want tusslotte moet je de zaken niet overdrijven. En zeker niet tegenover een zeelander. „Hoe heet dat hier nou?”, vroeg de dominee vervolgens. „Berooskerke”, antwoordde de Oostkapellenaar. „Bleef even stil. Daarop nam de dominee weer het woord. „Ja, dat klinkt soms voor in een uitgestrekte stad. Dat is een paar dorpen passeert, voordat je aan de andere kant bent”, merkte hij. Toen was de ouderling even stil. Er ging hem heel langzaam een naam teelt op. „Waar moet U eigenlijk werken?” Informeerde hij, vol onachtzame vermoedens. „In Middelburg”, verklaarde dominee. En daaronder de de Oostkapellenaar schielijk af. Hij had, zo bleek, een dominee „artikel 31 ka.” in de wagon. Aan het station vond hij zijn „gewone” gereformeerde dominee, opgewonden telefonierend vanuit een cel. Er is toen haastig geruid en in beide kerken is die morgen toch nog gepreikt — zij het met enige vertraging. Bijna was er een kloof overbrugd. z.

| Bron: PZC 15 maart 1961.

Onzevaders en Weesgegreetjes

[door: Albert Kort](#)

E en bevlogen of fanatiek katholiek ben ik nooit geweest. Net zo min als mijn vader of mijn moeder trouwens. Mijn moeder kwam uit een kinderrijk katholiek Brabants gezin en had een broer die al vroeg als missionaris naar Chili vertrok. Mijn vader had zich tot tot het katholicisme bekeerd om met mijn moeder te kunnen trouwen.

Bij ons ging het er dan ook redelijk ontspannen aan toe. Het enige waartoe we verplicht waren was het zondagse kerkbezoek. Op de lagere school namen de leerkrachten hun geloof echter wel serieus. Ieder dagdeel werd geopend en afgesloten met gebed en voor het vak godsdienst waren de nodige uren ingeruimd.

Biechten

Ook het biechten werd door de school geregeld. Met de hele klas ging je naar de kerk om daar met zijn allen naast elkaar op de achterste bank te gaan zitten. Gewapend met een gebedssnoer,

de zogenaamde rozenkrans, zat je in spanning te wachten op het moment dat je de biechtstoel in moest.

Die stoel had veel weg van een groot wandmeubel, in twee schotten verdeeld, waarbij de pastoor aan de ene kant door het gaas luisterde wat jij allemaal had op te biechten. Belangrijk was dat je je wist te herinneren wat je zoal op je kerfstok had.

Zware overtreding

In de regel wist ik niets anders te bedenken dan onschuldige dingen, zoals het stelen van een snoepje of het plagen van iemand met flaporen, want aan die dingen kon je je geen buil vallen. Je kwam er dan met een lichte straf vanaf. Bijvoorbeeld door gedwongen knielend op de kerkbank een paar Onzevaders en Weesgegreetjes te prevelen. Om de tel niet kwijt te raken had je de rozenkrans bij je, waarop ieder kraaltje voor een gebed stond. Het zijn altijd weer de uitzonderingen die je bijblijven. Zoals die

ene keer toen ik een 'zware overtreding' had begaan. Wat was er gebeurd? Op een kaart die we zes weken voor Pasen kregen uitgereikt was voor iedere dag een vakje ingeruimd, dat je moest inkleuren als je op die dag naar de kerk was geweest.

Omdat mijn kerkbezoek zich tot de zondagen beperkte, bleef mijn kaart grotendeels wit, terwijl ik tot mijn grote schrik zag dat bijna alle andere kinderen in de klas bij de meester een praktisch volledig ingekleurde kaart konden laten zien. Daar schaamde ik me zo voor, dat ik besloot de waarheid maar een handje te helpen door wat extra vakjes van een kleur te voorzien.

Toen ik dit opbiechtte, legde de pastoor me een zware straf op. De rozenkrans kwam toen goed van pas, ik kan me namelijk niet herinneren dat ik ooit zo veel kralen heb moeten tellen.

Plaatje uit 'Prentenboek bij de eerste Katechismus' | Maastricht / 's-Hertogenbosch 1949

IK DURF ALLES EERLIJK AAN DE PRIESTER TE ZEGGEN.

Bram Beekman en de pikante tophit

In de jaren zestig van de vorige eeuw kwam ik voor het eerst in Zeeland.

Wat toen opviel was de zondagsrust in grote delen van de provincie. *door: Willem Staat*

Nadat ik in 1975 verkering kreeg met een meisje in Middelburg trok ik regelmatig naar de Zeeuwse hoofdstad. Toen wist ik nog niet dat ik uiteindelijk het grootste deel van mijn leven in de provincie zou wonen. Des zondags bezocht ik met mijn schoonfamilie de kerk van de Gereformeerde Gemeente aan de Segeersstraat in Middelburg. Wanneer je vanaf de galerijen naar beneden keek zag je een grote witte pluk in het midden. Daar zaten de vrouwen in streekdracht. Als ‘het grote gebed’ begon werd dat begeleid met het klockgelui van de Lange Jan, want de diensten in de Abdijkerken vingen aan om 10 uur, een half uur later dan die in de Segeersstraat.

‘Een vlammend protest’

Predikant was toen dominee Gerrit Arie Zijderveld. Deze kleurrijke figuur was niet superzwaar. Hij was wel omstreden door zijn sympathie voor de blanken in Zuid-Afrika en hun Apartheidspolitiek. In zijn preken kwam ook het ‘doorluchte Oranjehuis’ veelvuldig voor. Zo hield hij zijn gehoor voor om tegen ongewenste ontwikkelin-

gen ‘een vlammend protest’ te laten horen, naar het voorbeeld van koningin Wilhelmina deed tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Orgelmuziek

Het orgel was niet best, maar Bram Beekman toverde er wondermooie klanken uit tevoorschijn. Later heb ik nog veel van zijn muziek genoten in de Hervormde Oostkerk die hij en mijn gezin intussen bezochten. In de Segeersstraat presteerde Bram het om voor de dienst *If I had words* te spelen, het nummer dat Yvonne Keeley en Scott Fitzgerald in 1977 uitbrachten. Bram kon dit straffeloos doen omdat de wijs afkomstig is van de Franse organist en componist Camille Saint-Saëns. Maar wij hoorden er natuurlijk de tophit in en dat was pikant.

Weekenddienst

Overall in de stad hoorde je zondags de klokken, maar het verval was nabij. Dat bleek op de eerste koopzondag in Middelburg. Omdat ik weekenddienst had moest ik erover schrijven in de PZC. Ik verwachtte dat het tamelijk stil zou wezen, door de kerksheld van de Middelburgers. Maar toen ik de Lange Delft

Links kosterswoning en rechts de ingang van de in 1997 gesloopte kerk aan de Segeersstraat in Middelburg | Bron: Rijksdienst Cultureel Erfgoed

inliep zag het daar zwart van de kooplustigen. Dat bracht mij met een schok tot de ontdekking dat

de wereld was veranderd. Later volgde de sluiting van tientallen kerken in Zeeland. Terugdenken

aan een halve eeuw geleden stemt mij weemoedig. Maar ik weet dat velen dat gevoel delen.

De keepende kapelaan

Kapelaan Miel Bouwmans in actie op de Keersluis-velden in Vlissingen. | Bron: Noppen in de klei/Verzameling E. Bouwmans.

door: Peter de Jonge

De religieuze verzuiling van de samenleving stopte vroeger niet bij de kerk of de school. Ook op het sportveld speelde het een rol.

Het wemelde van de christelijke (lees protestante) en katholieke sportclubs. Belangrijk onderscheid was dat de eerste doorgaans niet op zondag en de tweede juist wél op de Dag des Heeren sport beoefende. In het boek ‘Noppen in de klei’ (1987) wordt er een heel hoofdstuk aan besteed.

In Westdorpe werd in 1931 RIA opgericht met in de notulen de verklaring van de naam: Roomsche In Alles. In ’s-Heerenhoek begon pastoor C. Koning – eerder oprichter van Volendam – de club Patrijzen. Een kroniekschrijver noteerde dat de priester zelf meevoetbalde. „Hij was lang als psalm 119, liep een beetje in een banaanhouding, leek wat sloom, maar een bal afnemen was bijna een onmogelijkheid.” De club stond alleen open voor leden van de Maria-congregatie (een vereniging die tot doel had Maria te vereren). De slogan bij Patrijzen luidde: „Geen Maria-kind, geen midvoor.”

Geel-wit

Op het overwegend protestante eiland Walcheren ontstond uit

Kapelaan Miel Bouwmans tijdens een doopplechtigheid | Bron: Noppen in de klei/Verzameling E. Bouwmans.

de Rooms Katholieke Vlissingse Athletiek Vereeniging na de oorlog de Katholieke Sport Vereniging (KSV) Walcheren, dat de Roomse signatuur zelfs uitdroeg in het tenue: geel shirt en witte broek, de pauselijke kleuren. Zoals menig katholieke instelling was er een aalmoezenier aan verbonden, belast met de zielzorg: kapelaan Miel Bouwmans. Behalve de roomse principes verdedigde hij nog iets anders: het doel. Door stom toeval. „Ik kwam eens op een trainingsvond kijken en de jongens waren net aan het hoogspringen. ‘Spring eens mee, kap’, zeiden ze. En ik kwam het hoogst.” Zo iemand hadden ze nodig onder de lat.

Vijf kerkdiensten

De keepende kapelaan had het druk. Er werden in die tijd, de jaren 50-60 van de vorige eeuw, op zondag nog vijf kerkdiensten gehouden. Dus moest hij regelmatig na afloop van een eucharistieviering snel zijn kazuifel uittrekken, het witte priesterboordje afdoen en een keepers-trui aantrekken om op de fiets naar het voetbalveld te racen. Bouwmans haalde zelfs kort het eerste elftal, dat speelde in de eerste klas van de afdeling Zeeland, toen hun doelman langere tijd was uitgeschakeld. Natuurlijk kreeg de priester wel eens commentaar als supporters van de tegenpartij hem als geestelijke hadden herkend. Maar dat liet hem koud.

Kerkdienst in Zeeland omstreeks 1925-1935 met mannen- en vrouwenbanken. | Illustratie: historisch-topografische atlas 'Zelandia Illustrata', KZGW.

Bidden voor het eten en trouw na

Het geloof en de kerk hebben in Zeeland altijd een grote rol gespeeld. In het begin van de 20ste eeuw was 95 procent van de Zeeuwen gelovig, vijftig jaar geleden – in 1971 – nog altijd zo’n 87 procent. Inmiddels heeft 47 procent geen geloof meer. Bijna overal werd gebeden voor het eten, net als aan het begin en einde van de schooldag op christelijke scholen. En we gingen op zondag trouw naar de kerk. Katholiek en protestant leefden vreedzaam samen, maar heel lang langs elkaar heen. Je ging naar winkels die werden gedreven door mensen van je eigen kerk, was lid van een vereniging die aan een bepaalde religie was gebonden en je vond je partner in eigen kring. Want „twee geloven op een kussen, daar slaapt de duivel tussen”, luidde de uitdrukking. Op deze pagina beelden uit die tijd, bijeengebracht door Johan Francke (ZB), Peter Blom (Zeeuws Archief) en Albert Kort.

Nonnen recreëren op het strand van Domburg in 1964. | Foto: Jacqueline Midavaine, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 114452.

Het afleggen van belijdenis in een kerk in Oost-Souburg door de heer T. Wannee-Dhooge en Floresse. | Foto: W.F. Helm, 16 april 1989, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 91505.

Het inrichten van de levende kerststal in 's-Heerenhoek in 1961. | Foto: Jacqueline Midavaine, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 91505.

ar de kerk

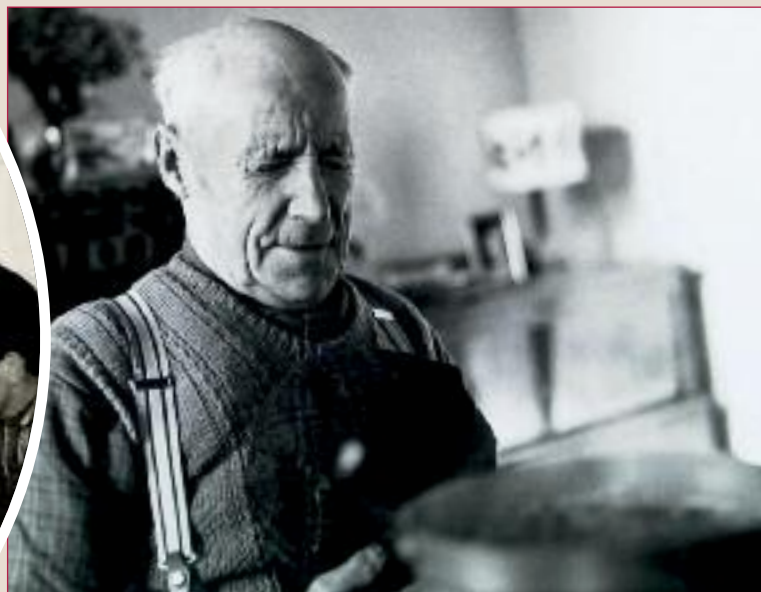

Tuhuleruw en de dames Tapilaha, Zeeland, recordnr. 91897.

Circl: Het Rijke Roomse Leven. Misdiens in Goes worden ter gelegenheid van het Sinterklaasfeest op 5 december 1965 getrakteerd in de pastorie van de Heilige Maria Magdalenakerk. | Foto: Familiearchief Albert Kort.

Begin juni 1958 deed het Leger des Heils Brouwershaven aan met het evangelisatieschip Febe, genoemd naar de diacones Febe (Rom. 16:1-2). In een tent werden evangelisatie-diensten werden gehouden. | Foto: Jacqueline Midavaine, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 121968.

1960. Bidden voor het eten. Pet af, ogen devoot gesloten, de handen gevouwen. Het gebeurde in bijna elk Zeeuws huisgezin. | Foto:Adri Van Wyngen, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 39040.

Op 12 december 1971 werd vicaris mejuffrouw H. Valk door prof. dr. A.R. Hulst bevestigd tot predikante van de hervormde gemeenten in Aardenburg en St. Kruis. | Foto: Oscar de Milliano, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr. 35996.

ds. A.C.D. van den Bosch. | Foto Stadsarchief Breda, A. Henning.

Ds. Van den Bosch, dé dagsluiter

door: Mieke van der Jagt

Zoek in een oud woordenboek het woord ‘dagsluiter’ op en je hebt een goede kans dat je dominee Van den Bosch tegenkomt. Hij was decennia lang degene die met een bemoedigend woord de radio-uitzendingen van de NCRV beëindigde.

In die tijd – lang voordat een samenwerking tussen KRO en NCRV mogelijk leek – deden de meeste omroepen nog ijverig aan identiteitsduiding. De VARA liet rond 12.00 uur De Stem des Volks De Socialistenmars zingen, de KRO zette een priester in en de AVRO had G.B.J. Hiltermann. Alleen de VPRO, hoewel in naam nog vrijzinnig protestants, begon het over een andere boeg te gooien.

Ds Van den Bosch was ook predikant in het middeleeuwse hervormde kerkje van Ginneken, het aan Breda vastgegroeide dorp waar ik geboren en getogen ben. Hoewel wij thuis niet heel bijzonder

kerks waren, gingen we toch naar de zondagschool, een soort dienstje dat vooraf ging aan de echte dienst. Van den Bosch deed een preekje, las een stukje voor (niet noodzakelijk uit de Bijbel) en we zongen de leukere liedjes uit het gezangboek.

Hazaël

Met Kerst deed de dominee extra zijn best. Dan verzong hij een verhaal over het engeltje Hazaël, dat zich elk jaar op een andere manier in de nesten werkte. Het was altijd spannend en het liep altijd goed af.

In 1991 heb ik Van den Bosch voor de PZC een keer gesproken over dat engeltje Hazaël. Hij vertelde dat hij het kerstverhaal nogal afgezaagd vond omdat de kinderen dat al honderd keer op school hadden gehoord. Hij verzong liever een kind met alledaagse gebreken dat toch altijd kon rekenen op de onvoorwaardelijke liefde van God.

‘Belachelijk’

Bij diezelfde gelegenheid heb ik het met hem ook gehad over een voorval dat mij als tienjarige nogal had verbaasd. Van Den Bosch was erg lang uit de running geweest; met hartklachten in het ziekenhuis. Toen hij weer thuis was moesten wij, de leerlingen van de hervormde Dr de Visserschool, in het plantsoen voor zijn huis staan zingen: ‘Dankt, dankt nu allen God met blijde feestgezangen.’ Van den Bosch: „Ja, dat weet ik nog. Belachelijk!”

|| | Woordzoeker ‘Geloof’

T S E E F R E K I U S F R N
K N K P S A L M E N O C E R
E S A R E I A P O O H P T T
R U M T E M P E L R O K S N
S A E F S K H E I D E N E A
T P D E B E G S L I E M I R
S E I G R U T I L I O A R O
E N N I S E R O D O D H P K
E A A I N O H S R I O D N E
F D M D O T D V A P M D E O
S A O T A O G K I H I E T B
A M S K G M E K K A N O S D
A A K S I N E D Y L E B A E
P R E D I K A N T L E E V I
K E E R P E G O G A N Y S L

© Louis Kesteloo

mis	Mekka	vasten	belijdenis
hoop	preek	Boeddha	katholiek
imam	vroom	dominee	paasfeest
kerk	diaken	pastoor	predikant
paus	geloof	psalmen	godsdienst
Allah	heiden	ramadan	protestant
dopen	liefde	Liedboek	christendom
gebed	Medina	liturgie	Suikerfeest
kerst	moskee	priester	
Koran	tempel	synagoge	

In het letterveld zitten onderstaande 38 woorden verstopt (horizontaal, verticaal en diagonaal). Na het wegstrepen hiervan blijft een aantal niet-gebruikte letters over. Deze vormen, in de leesrichting, de oplossing.

Puzzel mee en win een prijs

Stuur uw oplossing inclusief uw adresgegevensvóór 15 februari naar: puzzel@zeeuwsweerzien.nl of Postbus 33, 4350 AA Veere.

Onder de goede inzenders verloten wij drie boeken over een Zeeuws thema, ter beschikking gesteld door ZB Bibliotheek van Zeeland. Als **unieke hoofdprijs** kunt u het boek ‘Als een god in Zeeland’ winnen: de mooiste jeugdherinneringen aan Zeeland, opgetekend door bekende Nederlandse schrijvers.

Boekenpakket voor winnares

Zeeuws Weerzien lezeres Marianne Kole (links) stelde een pakket oude kinderboeken ter beschikking aan de winnaar van prijspuzzel nr. 9. Dat werd Anja Lampert uit Gapinge. Zij maakte met liefde ‘de oversteek’ om in Dreischor de prijs op te halen. Met zeven kleinkinderen komt dit boekenpakket, met onder meer twee klassiekers van W.G. van de Hulst, goed van pas. „Beter een goed boek dan de hele dag achter een computer”, zei de gelukkige winnares. Beide dames hebben als peuter- dan wel kleuterleidster gewerkt. (Foto Hanneke de Vroe).

Prijswinnaars puzzel nummer 10

De juiste oplossing van de puzzel is: *Platenverzameling*. Het boek ‘Dichter bij Cats - 400 jaar Sinne- en minnebeelden’ (ter beschikking gesteld door ZB Bibliotheek van Zeeland) is aan de volgende goede inzenders gestuurd: Mevr. P. Hanse, Zierikzee; Mevr. v.d. Nouland, Ter Hole; L. van ’t Westende, Kwadendamme.

De hoofdprijs, het boek ‘Aolles wier anders - Zeeland 1950-1975 (Wim van Gorsel)’, is gewonnen door de heer J. van der Velde uit Vlissingen. Wij nemen contact met u op voor de overhandiging.

Beatmis klinkt door in The White Group

The White Group tijdens een optreden in de kerk. | Foto archief The White Group.

De sixties. Alles veranderde. Lang haar, de minirok, de muziek. De kerk meanderde mee op de tijdgeest. Beatmissen. Een poging om de jeugd binnenboord te houden. De kerk swingde. Eventjes dan. Songs met een boodschap waren favoriet op de setlist.

door: Peter Verdurmen

The White Group, een hechte vriendengroep uit Breskens, opgericht in 1979, zet die traditie voort. Ze 'doen', op een uitstapje op de kerstmarkt na, enkel optre-

dens in de kerk. De band luistert vooral katholieke erediensten op, maar ook in protestantse kringen is hij zeker geen onbekende, en dat in heel Zeeland.

Optreden doen ze nog maar mondjesmaat. Het aantal diensten is schrikbarend teruggelopen, constateert Ina de Winter. „Er zijn tijden geweest dat we om de twee weken in een kerk speelden, maar die liggen ver achter ons.”

Ze zijn met z'n vieren. Johan de Boer (gitaar en zang), Carin Hamelijnc (toetsen en zang), Rick Hamelijnc, de man van Carin (hij speelt bas) en Tineke van 't Westeinde (zang). Ina de Winter zit achter de knoppen; Riet de Boer verzorgt op de achtergrond het nodige regelwerk.

Zonder drummer

In 2018 overleed hun drummer, Jan de Winter, de man van Ina. Daarmee verloor de ritmesectie zijn stuwende motor. Jan is onvervangbaar, oordeelden de overgebleven White Group-leden. De band treedt nu op zonder drummer.

Omer Gielliet uit Breskens, een katholieke zielenherder die mensen kon inspireren, was hun grootste fan. The White Group speelde ontelbare keren in het intieme kerkje van de vrijzinnige pastor. Het kerkje had een fijne akoestiek. Was dat maar overal. Hoe hoger de kerk, hoe meer het galmt, aldus Ina. De repertoirekeuze veranderde met de tijd. Er zit meer Nederlands in. Nu wordt 'Mag Ik Dan Bij Jou' van Claudia de Breij gespeeld. Ook Marco Borsato's 'De Speeltuin' past goed in diensten. Sommige Engelstalige nummers lenen zich voor een hertaling.

Goede doelen

The White Group vraagt een bedragje per optreden. Het geld gaat naar verschillende goede doelen, waaronder een tehuis in India. Ina de Winter: „We willen de wereld graag een stukje beter maken”

In de kerk is het niet gebruikelijk dat er na elk nummer wordt geklapt. Niet erg: The White Group-leden weten dat ze gewaardeerd worden. „Konden jullie hier maar elke week spelen”, zei een mevrouw eens tegen Ina.

Kapelaan werd dominee

Op 7 september 1969 werd de 46-jarige ex-kapelaan M.J. de Jong uit Goes bevestigd als dominee in Koudekerke. Een opmerkelijke stap, hoewel het paste in die roerige tijd van veranderingen.

De Jong, dertien jaar priester in de Ganzestad, verliet in 1967 de Rooms Katholieke kerk die hij verouderd en onwettelijk noemde. Te weinig waardering voor de preek en gebeden, te veel voor de sacramentsdienst. Het feit dat de hervormde kerk stelde dat de kerk 'maar een vorm is' sprak hem aan. Met het celibaat had het niets te maken, zei hij tegen de PZC. Feit is wel dat hij in 1969 in ondertrouw was met mej. A. Doolaege, een onderwijzeres afkomstig uit Oostburg.

Geen spruiten in de Hemel

Douwe van den Ende. | Bron: Familie-archief.

Een Zeeuwse Almanak uit de PZC van de jaren zestig.

Wens

Oostburg, een zondagmorgen begin jaren zestig. De mensen begeven zich richting kerk, waar om 10.00 uur stipt de dienst begint. Deze dag gaat een gastpredikant voor en men is wel benieuwd wat hij te zeggen heeft, dus de kerk zit al gauw goed vol.

De gewoonte is dat de ouderling van dienst de predikant voor hij de preekstoel beklimt, de hand schudt en iets tegen hem zegt. Ditmaal is de ouderling van dienst Piet. En hij vervult deze rol voor de eerste keer. De hele nacht had hij zich voorbereid op wát hij nu precies tegen die dominee moest zeggen.

Wat zenuwachtig begeleidt hij de predikant naar de kansel en terwijl hij de man de hand schudt, zegt hij plechtig: „Een gezegende stoelgang, dominee.”

door: Ali Pankov

Met een streng gezicht klapte mijn oom de dikke Bijbel dicht. „Laatste woord Johan!”, commandeerde oom. Neefje Johan kreeg een rood hoofd. Laatste woord van de tekst die zijn vader zojuist met vibrerende stem had voor-gelezen? Wist hij veel. Hij had niet opgelet, want was toch gisteren pas aan de beurt geweest. „Waarom ik nou weer? U kunt het ook aan Bert vragen!”

Ik kende dit ritueel van eerdere

logeerpartijtjes bij dit vrij streng gereformeerde gezin. Na de warme maaltijd las mijn oom elke avond een stukje uit de Bijbel en controleerde hij altijd of zijn kinderen goed hadden opgelet. Als 'heidens nichtje' bleef ik gelukkig buiten schot.

Lekker eten en drinken

Bij dat andere gereformeerde gezin binnen onze familie was de sfeer vaak wat luchtiger. Met zes neefjes en één nichtje vond ik het daar altijd heel gezellig en kwam ik zelfs tot inzichten. „Als er nou zoveel mensen naar de Hemel

gaan, wat doen die daar dan?”, vroeg m'n nichtje zich plotseling af. Een van haar broertjes dacht even na en zei: „Nou, ik denk lekker eten en drinken of zo.” Waarop m'n oudste neefje direct constateerde: „Dan zullen ze daar vast geen spruiten eten!”

Douwe van den Ende uit Zierikzee, inmiddels 35 jaar en sinds kort vader van zoon Tije, groeide zelf op in een warm gezin waarin het geloof geen zeer prominente rol speelde.

Kerstmis

Kerstmis werd er wel met veel

overtuiging gevierd. Dat bleek bij Douwe als kind van amper een jaar oud al een geweldige fascinatie teweeg te brengen. Met dromerige oogjes keek hij naar de kaarsjes en met rode wangen tikte hij tegen de kerstballen.

Ietsje ouder zong hij elk kerstliedje uit volle borst mee. Toen er toevallig een kennis langs kwam en Douwe hoorde dat deze kennis werd begroet met 'Ha, Aart', keek hij de man met diep respect aan en vroeg: „Ben jij de aart waarop het Kindeke is geboren?”

Een bezoekje waard! Tijdelijke exposities in de Zeeuwse musea

Dit overzicht wordt samengesteld door de redactie van Zeeuwse Ankers • info@zeeuwseankers.nl

december
2021 tot
maart
2022

► **Fruitteeltmuseum** | Annie M.G. Schmidtsingel 1, Kapelle
'Van der Have, zijn boomkwekerij en wat het bedrijf heeft betekend voor Kapelle!' • www.fruitteeltmuseum.nl

► **Het Polderhuis Musea & meer**
| Zuidstraat 154-156, Westkapelle
'Tanks op Westkapelle'
'Charley Toorop en Eva Besnyö in Westkapelle'
• www.polderhuiswestkapelle.nl

► **Historisch Museum De Bevelanden**
| Singelstraat 13, Goes
t/m 15 januari 2022: 'Europa is hier'
- Zo zagen zij Zeeuws Meisje
t/m 29 januari 2022: 'Nieuwe Oude lappen'
- Merklappen uit de achttiende en eerste helft negentiende eeuw
• www.hmdb.nl

► **Industrieel Museum Zeeland** | Westkade 114, Sas van Gent
'Krachtpatsers' - Van spierkracht tot kernenergie
• www.industrieelmuseumzeeland.nl

► **Marie Tak van Poortvliet Museum** | Ooststraat 10a, Domburg
t/m 31 december 2021: 'Beelden van Lian Moens'
t/m 24 april 2022: 'Uit de Doeken. De Onthulling' - Een kennismaking met het ICEAC • www.marietakmuseum.nl

► **Museum De Meestof** | Bierensstraat 6, Sint-Annaland
Diverse tijdelijke exposities: 'speelgoed en poppenhuizen'
- 'keramisten Chris Lanooy, Leen Quist en Hans Westerweel'
- 'glaskunstenaar Ton Bruyns' • www.demeestof.nl

► **Museum Het Bolwerk** | Markt 28, IJzendijke
'Bastions zonder grenzen' | 'Simon Stevin' | 'Alexander Farnese'
• www.museumhetbolwerk.nl

► **Museum Het Warenhuis** | Markt 2, Axel
t/m 27 februari 2022: 'Getekend door de zee - Johnny Beerens'
• www.hetwarenhuis.nl

► **Museum Veere** | Kaai 25-27, Veere
t/m 6 november 2022: 'Een fenomeen in Veere, H.W. van Loon (1882-1944)'
• www.museumveere.nl

► **Terra Maris, Museum voor natuur en landschap**
Duinvlietweg 6, Oostkapelle
t/m maart 2022: 'Vikingen op Walcheren?' - Vondsten, verhalen, feiten en fabels • www.terramaris.nl

► **Watersnoodmuseum** | Weg van de Buitenlandse Pers 5, Ouwkerk
'Kunst in tijden van ramp en opbouw' - etsen van schilder en graficus Harry van Kruiningen (1906-1996) • www.watersnoodmuseum.nl

Bitumenmolen - © stichting Harry van Kruiningen

► **Zeeuws maritiem muZEEum** | Nieuwendijk 11, Vlissingen
'Walcheren: het verdrinken eiland' - De inundatie in foto's en verhalen
• www.muzeum.nl

► **Zeeuws Museum** | Abdij, Middelburg
t/m 6 juni 2022: 'Dichterbij Jan Heyse'
t/m 8 januari 2023: 'Vanuit de diepte - Ervaringen delen na een pandemie'
• www.zeeuwsmuseum.nl

Check voor uw bezoek de openingstijden van het betreffende museum

Wat weet u er nog van?

Wilt u reageren op een artikel uit deze krant? Stuur uw reactie naar redactie@zeeuwsweezien.nl.

Wilt u niet dat uw naam in de krant wordt geplaatst, zet dit er dan duidelijk bij. Een greep uit de reacties op het vorige nummer:

• Catechisatie

In de jaren 50 van de vorige eeuw kerken wij aan de Lanooystraat in Vlissingen. We kregen daar iedere week catechisatie. Rond de kerstdagen was dat extra gezellig. Na de opening door de ouderling, met gebed en Bijbellesing, kregen we een kop heerlijk warme chocolademelk en een kano. Dat was een koek, gevuld met spijs. De chocolademelk werd geleverd in een melkbus door de plaatselijke melkboer die het ophaalde bij de melkfabriek in Middelburg. Het werd opgewarmd op een peterlietel door de vrouw van de koster die naast de kerk aan de Spiegelstraat woonde. Daarna vertelde juffrouw Adriaanse een spannend verhaal. Tot slot kregen we een boek en een sinaasappel mee.

Aart en Nel Willemse, Oost-Souburg

• Zondagsschool

Wij woonden in de Nieuwstraat in Terneuzen en gingen met vijf kinderen uit ons gezin wekelijks naar de zondagsschool in een zaaltje bij café La Belle Vue. De kerstuitvoering was een hoogtepunt en werd gehouden in een bovenzaal. We hadden er lange tijd voor geoefend en het werd drukbezocht door familie. Grappig: dit speelde zo'n 65 jaar geleden en sinds kort woon ik terug op de plek van La Belle Vue, hier bekend als de kop van de Noordstraat! (Foto hieronder uit privéarchief).

Joke de Bokx-Verhage, Terneuzen

• Twee geloven op een kussen

Mijn ouders waren gereformeerd (protestant). Toen ik tien jaar was (1958) had ik een vriendinnetje dat van de Lutherse kerk was. Zij zat op de zondagschool. Daar wilde ik ook graag naar toe, maar dat mocht niet van mijn ouders. Op den duur kreeg ik alsnog toestemming. Ik vond de verhalen en de kerstviering

geweldig. Een andere vriendin was katholiek. Maar een dienst in haar kerk mocht ik niet bijwonen. Mijn ouders kochten zelfs niets bij Vroom & Dreesman. Die zaak was katholiek. Toen ik mijn hervormde man leerde kennen was dat een nieuw probleem. Omdat hij nog geen belijdenis had gedaan, mocht onze verlovingsdoorgaan mits hij bij onze kerk op catechisatie ging en overstapte naar de gereformeerde kerk. In die tijd was je gehoorzaam aan je ouders. Het kwam niet in je op om een andere mening te hebben. Wij hebben onze vijf kinderen hierin vrij gelaten.

Jannie Reinhoudt-Ringelberg, Middelburg

• Wat is dit?

Bij de inboedel van mijn schoonouders trof ik een spel waarvan ik zo graag de naam en de spelregels wil weten. Mijn schoonvader is geboren en opgegroeid in Oud-Beijerland, mijn schoonmoeder komt uit Lewedorp en is opgegroeid in Vlissingen. Tijdens hun huwelijk zijn ze nogal eens verhuisd en hebben ook buiten Zeeland gewoond. Ik weet niet of het spel van mijn schoonmoeder of van mijn schoonvader is geweest en of het typisch Zeeuws is. Wie helpt me verder?

Nelleke van Iersel

• Vergeten streekdranken

In de voormalige kerk van Sint Jansteen produceert 'The Holy Spiritus' lokale dranken waaronder Zeeuwse Calva, Zeeuws Straf Pérke. Heeft u nog weet van oude en vergeten streekdranken, bezit u een recept hiervan of wellicht een afbeelding? Laat het weten, wij blazen deze traditie graag nieuw leven in.

Tom Genbrugge & Goderic Van den Brande

• Soldatenlied

De redactie ontving veel reacties op het lied 'Wie wil onder de soldaten', waarvan Hans van der Stel uit Bunde zich zo goed kon herinneren dat zijn oma dat vroeger altijd zong. Zelfs Beate Dorlaß uit Eitorf reageerde: „Er is een Duitse versie van dit lied. Ik ben 59 jaar oud en heb het als kind gehoord. Ik denk dat mijn oma dat gezongen heeft. Ik kom sinds 1963 elk jaar met vakantie naar Westkapelle en soms zijn de herinneringen die in uw krant gedeeld worden ook mijn herinneringen. Heel hartelijk bedankt ervoor!”

Lees verder op onze website en Facebookpagina!!

Vrijwilliger bij onze leesteam

Niets leuker dan samen herinneringen ophalen aan vroeger. Daarom zijn wij in heel Zeeland leesteam gestart: vrijwilligers lezen Zeeuws Weerzien voor aan een groepje ouderen.

Dat kan op allerlei locaties: thuis, in een zorginstelling, in een café, in een zaaltje om de hoek, op een bankje in een park. Gezamenlijk wordt doorgepraat over de verhalen die los-komen. We bieden de ouderen zo een gezellig uurtje en tegelijkertijd komen we meer te weten over oude Zeeuwse gebruiken en gewoonten.

Lijkt het u leuk om hierbij te helpen? Wij zoeken vrijwilligers die minimaal vier-

maal per jaar met een leesteam op pad willen in eigen omgeving. We doen dit uiteraard met strikte inachtneming van de geldende coronamaatregelen. Voor meer informatie en aanmelden kunt u contact opnemen met Rina Cevaal via redactie@zeeuwsweezien.nl.

Blauw staat voor trouw

Kralenmutsje collectie St Zeeuwse Visserstruinen. | Foto privécollectie J. Geldof.

Wie kent ze nog? De schattige witte gebreide of gehaakte mutsjes met een heleboel blauwe kraaltjes, die kleine kinderen droegen als onderdeel van de streekdracht? Ze zijn inmiddels zeldzaam en moeilijk te vinden.

Wij vragen ons af waarom die kraaltjes altijd blauw zijn. Er waren toen ook al rode, groene en gele kraaltjes, maar bij een kralenmutsje is het altijd blauw. Blauw en wit oogt fris en netjes. Of zou er nog een andere reden kunnen zijn? Denkt u met ons mee?

Blauw staat voor trouw, voor puur en zuiver (de maagd Maria draagt vaak een blauwe jurk), het

is de kleur van de hemel en staat voor de troon van God. Wilde men vroeger hiermee de kleine kinderen beschermen? In de Victoriaanse tijd haalden veel kinderen de leeftijd van vijf jaar niet. Laat de periode waarin kinderen de kralenmutsjes dragen nou uitgerekend eindigen rond het vierde of vijfde levensjaar. Met een mutsje met blauwe kraaltjes was je misschien wel beschermd tegen kwade invloeden van buitenaf. Welk kwaad dat dan ook was.

Wie weet het?

Wij horen het graag van u. U vindt onze contactgegevens op www.visserstruinen.eu

ZEEUWSE VISSERSTRUINEN

Geen week zonder Zeeuws Weerzien

Zeeuws Weerzien verschijnt eens per kwartaal. Toch kunt u het hele jaar door wekelijks genieten van herinneringen en oude verhalen. Ze zijn te lezen en te horen. Op de website zeeuwsweerzien.nl verschijnt elke week een column met een gebeurtenis uit het leven van een van onze vaste medewerkers op basis van een foto uit de oude doos. Remco van Schellen van Omroep Zeeland maakt daarvan een podcast. Die is te beluisteren op vrijdagochtend tussen zeven en acht uur in het radioprogramma Zeeland Wordt Wakker bij Omroep Zeeland. Gemist? Geen nood. Het is terug te luisteren op onze website en bij <https://anchor.fm/zeeuwsweerzien>.

Remco van Schellen.
| Bron: Omroep Zeeland.

‘Doenkere daogen voo Kerst’

Rinus Willemsen uit Biervliet is een van de streektaal-specialisten in Zeeland. Speciaal voor Zeeuws Weerzien klimt hij in de pen.

M'n Zêeuwse Spreukenkalènder vertelt dat het jaar bienao verbie is. Wat is tie maoger geworren. Om medeliejen mee te kriegien. „De daogen gaon open en dicht”, zegt een vlêêzig mannetje van èrgest achter uut de polder.

't Is nog vroeg as me bie 't kaoskraom op de Markt staon. De lampen schienen vrolijk over de ronde kaasbollen. 't Is een aparte

sfeer. De wiezers van de toren zeggen dat het tegen 'alf neegne lôôpt. Een paor kinders fietsen nao schoole over de natte kalle-siejen. De straote blienkt in 't licht van de lanteèrnpaolen. De blaoren van de plataonen spelen tikkertje rond het kraom. Het mannetje pakt z'n bestelling op en steekt alles in z'n fietstassen. „Strekjes ei tie de wind achter”, dien ik bie m'n eihen. Dan vliegt tie deu de polder nao zijn 'uusje. Me kènnen mekaore, want ik wandel d'r nogal 's verbie. 's Middags zô rond de driejen en dan maoken me deugaons een praotje. Mao noe moe tie nog vlug nao de bakker. Gêên tiid voor 'n proaitje. Allêêne: „Hui.”

De Markt, daarop spelende wud-der vroeger. Ielken aovund wao- ren me dao. In de zeumer om 's avonds te praoten over de Tour de France en 's winters om

kuutske te doen. Dat was verstopperje rond een blok 'uzen en rond de kèrke.

Trompetspel

Op 'n kêêr 'ôôrende kik dao tegen d'n aovund het Vrede op aarde spelen. Op 'n trompet, docht ik. 't Was de meulenaor, die in de muziek zat en nog even aan 't oefenen was. Die docht natuurlijk nog even spelen voo 't eten. Misschien most ie nog wat proberen, omdat het dien aovund rippetitie was. Of vond ie het zô mao leutig om nog even te spelen. Mao 't kloenk wel 'êêl schôône in de stilte van den aovund. Ik dochten dat 't boven uut de slaopkaomer kwam.

Jao, dat dee me toch wel iets, 'ôôr. Zô tussen licht en doenker. Net voo 't eten. 't Stao me nog bie, asof 't gisteren gebeurende. Raor ee?

Op het kerkenpad

door: Kees Stenvense

Op een stille zondagmiddag, lang, lang geleden, op een eveneens stille polderweg is een viertal kerkgangers op pad naar het dorp om de eredienst in de middagkerk bij te wonen. Het gaat te voet, want met de fiets of met de auto is nog geen gemeengoed. Fietsen op zondag wordt door sommige kerkelijke denominaties zelfs verboden!

Het viertal is samen op pad, maar nog niet Samen op Weg, want aan het einde van de polderweg scheiden de wegen van de kerkgangers. De boerinnen gaan de linkerkant op en het echtpaar slaat rechtsaf. In 'hun' kerk wordt gezongen uit de psalmberijming van 1773 en uit het gezangenboek. De boerinnen houden het bij de uit 1566

daterende berijming van Petrus Dathenus en zingen de psalmen op hele muzieknoden. Op het dorp is een aantal verschillende kerkelijke denominaties te vinden. Om geestelijk voedsel te zoeken is er dus voldoende aanbod. Maar als het goed is hebben ze alle dezelfde boodschap: de boodschap van wet en evangelie, van schuld en genade.

't Is 't ènde van 't liedje,
zei de voorzanger
toen a t'n schor wier.

Bron: Kwa, zei Bure, Jan Minnaard en Jopie Minnaard-Verheijke, Uitgeverij Het Paard van Troje, Goes.

Werke is zalig,
zei de pastoor
en niks doê heilig.

Bron: Kwa, zei Bure, Jan Minnaard en Jopie Minnaard-Verheijke, Uitgeverij Het Paard van Troje, Goes.

